

قارچ های دیماتیاسئوس و اهمیت پزشکی آن ها (جنبه های کلینیکی): فتوهای فومایکوزیس

• دکتر محمد قهری

دکترای علوم آزمایشگاهی، PhD قارچ شناسی

استادیار دانشگاه امام حسین (ع)

ghahri14@gmail.com

کیست فتوهای فومایکو تیک

را که به لحاظ کلینیکی پروسه متمایزی دارد از سایر بیماری های ناشی از قارچ های دیماتیاسئوس که تا سال ۱۹۳۵ تحت عنوان "کرومومایکوزیس" موسوم بودند جدا می کند. برای جلوگیری از هرگونه آشفتگی در درک این گروه از بیماری ها، در ابتدا تنها قارچ های میسلیال در رده های فومیست ها که در قلمروی قارچ های ناقص هستند را به عنوان عامل فتوهای فومایکوزیس دانستند. این تعریف توسط Ajello et al. در سال ۱۹۸۱ وسعت بیشتری به خود گرفت و اعضاء قارچ های دیماتیاسئوس از رده Coelomycetes از قارچ های ناقص و اعضای قلمروی آسکومایکوتا را نیز در بر گرفت. سپس McGinnis و همکارانش تعریف دیگری برای این واژه در نظر گرفتند

مقدمه

واژه فتوهای فومایکوزیس از ریشه یونانی *phaios* به معنی "تاریک و تیره" گرفته شده و وضعیتی را بیان می کند که در آن قارچ دارای هایفی تیره رنگ است. این اصطلاح اولین بار در سال ۱۹۷۴ توسط Ajello et al. به عنوان یک واژه توصیف کننده برای عفونت های ناشی از قارچ های هایفومیست که در بافت های بدن میزبان به صورت عناصر میسلیال دارای دیواره عرضی تیره رنگ دیده می شوند، به کار گرفته شد. در این طبقه بندی جدید یک سری از عفونت های ناشی از قارچ های دارای پیگمان تیره در یک گروه کلینیکی قرار می گیرند. این طبقه بندی همچنین بیماری کاملا مشخص کروموبلاستومایکوزیس

هر چند که در دومین کمیته نامگذاری انجمن بین المللی قارچ شناسی انسانی و حیوانی (ISHAM) پیشنهاد شده است که واژه فتوهايفومایکوزیس به عنوان یک اصطلاح ژنریک برای استفاده هر نوع میکوز که در برگیرنده قارچ دیماتیاسئوس است در نظر گرفته شود، به این ترتیب کروموبلاستومایکوزیس و مایستوما هر دو به عنوان وضعیت های "ویژه ای" در طبقه‌بندی عمومی فتوهايفومایکوزیس قرار می‌گیرند. اگر این توصیه مورد قبول واقع شود در نهایت می‌تواند به استفاده "یک شکل" (یونیفرم) از این اصطلاح منجر شود و بیانگر مرحله ای دیگر در تکامل معنی توافق شده آن خواهد بود.

در طول یک دهه گذشته تعداد قارچ هایی که به عنوان عوامل اتیولوژیک فتوهايفومایکوزیس شناخته شده اند رشد قابل توجهی داشته است. بدون در نظر گرفتن عوامل کروموبلاستومایکوزیس یا مایستوما لیست ارگانیسم های مسبب اکنون بالغ بر حداقل ۱۰۴ گونه مختلف از ۵۷ جنس است که در مقایسه با ۷۱ ارگانیسم از ۳۹ جنس که در سال ۱۹۸۶ شرح داده شده بود افزایش داشته است. این تعداد بدون شک با موارد جدیدی که گزارش می‌شود در حال اضافه شدن است.

فتوهايفومایکوز سطحی

تینا نیگرا. اسامی مترادف: تینا نیگرا پالماریس، کراتومایکوزیس نیگریکنس یک عفونت قارچی سطحی جلدی است که توسط فتوانلومایسنس ورنکئی (*Phaeoannellomyces werneckii*) ایجاد می‌شود. این قارچ دارای اسامی مترادف دیگری است که در تاریخچه بیماری به چشم می‌خورند:

Exophiala werneckii, *Hortoea werneckii*, *Cladosporium werneckii* واژه تینا (*tinea*) علی القاعده باید به پروسه های عفونی ایجاد شده توسط درماتوفیت ها محدود باشد اما استفاده امروزی از نام تینا نیگرا در دومین کمیته نامگذاری ISHAM به دلیل تاریخچه طولانی استفاده از آن همچنان توصیه شده است. این عفونت در نواحی ساحلی گرمسیری و نیمه گرمسیری مجمع الجزائر کارائیب، کشورهای آمریکای مرکزی و جنوبی، آسیا و آفریقا وجود دارد، همچنین مواردی از بیماری از نواحی جنوب شرقی ایالات متحده، ایالات

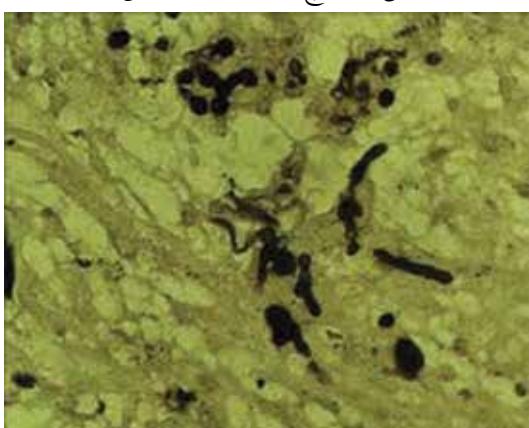
به طوری که واژه "فتوهايفومایکوزیس" در برگیرنده همه عفونت هایی می‌گردید که توسط تمام عواملی که در بافت به صورت سلول های مخمری دیماتیاسئوس، یا عناصر شبیه سودوهايفی، یا هایفی های دارای دیواره عرضی و یا ترکیبی از این فرم ها، دیده می‌شوند.

این نکته را نیز باید مد نظر قرار داد که اگر چه قارچ های دیماتیاسئوس طبق تعریف دارای ملانین در دیواره سلولی خود هستند اما هنگامی که از رنگ آمیزی های استاندارد بافتی استفاده می‌شود پیگمانتسیون همیشه در مقاطع بافتی قبل رویت نیست و در چنین مواردی یک رنگ آمیزی اختصاصی برای ملانین (مانند رنگ Masson – Fontana) برای آشکار ساختن طبیعت دیماتیاسئوس بودن ارگانیسم پاتوژن بسیار مفید است. هر چند که به تازگی نشان داده شده که برخی از گونه های آسپرژیلوس و زیگومیست ها ممکن است با این تکنیک رنگ بگیرند.

واژه های کلیدی: کیست فتوهايفومایکوتیک، قارچ های دیماتیاسئوس، تینا نیگرا، پدرای سیاه، کچلی سیاه

فتوهايفومایکوزیس

این بیماری توسط Fader and McGinnis به چهار دسته طبقه‌بندی شده است که عبارتند از: سطحی، جلدی و قرنیه ای، زیر جلدی و سیستمیک. کروموبلاستومایکوزیس و مایستوما به طور سنتی از فتوهايفومایکوزیس جدا در نظر گرفته شده اند زیرا فرم های پاتولوژیک متمایزی از سایر عفونت های ناشی از قارچ های دیماتیاسئوس دارند.

هایفی و اسپورهای فراوان (رنگ آمیزی گوموری متانین سیلور)

کلنی های مخمری و جوان اگزوفیالا ورنکئی

کلنی های کامل شده اگزوفیالا ورنکئی

منظره میکروسکوپی اگزوفیالا ورنکئی

ساحلی و اروپا گزارش می شود. غالباً بچه ها و جوانان تحت تاثیر بیماری قرار می گیرند و اکثر عفونت ها در افرادی که هیچ گونه نقص ایمنی ندارند دیده می شود.

تظاهرات کلینیکی معمولی تینا نیگرا به صورت گسترش آسمپتوماتیک یک ضایعه ماکولی سیاه رنگ با حاشیه واضح است که در سطح کف دست یا انگشتان (شایع تر) و یا در سطح کف پا دیده می شود. ضایعه به تدریج بزرگ می شود و پیگماتاسیون تیره تر می گردد و به ندرت نواحی پوسته دهنده در حاشیه ضایعه یافت می شوند. عفونت محدود به طبقه شاخی است (stratum corneum) و بنابر این به طور نرمال واکنش التهابی برانگیخته نمی شود. تینا نیگرا باید از سایر لزیون های هایپرپیگماته پوست تشخیص و تمیز داده شود. مهم ترین این نوع ضایعات فرم acral lentiginous ملانوم بدخیم است.

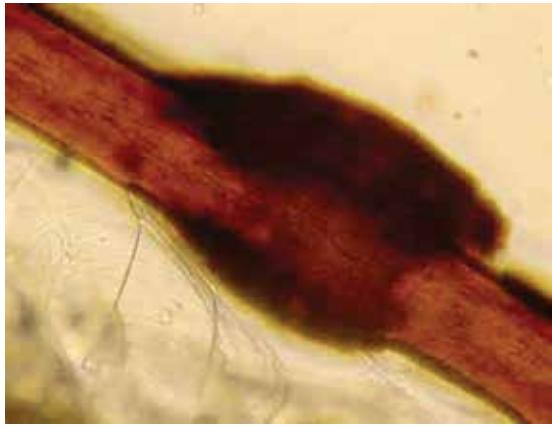
ضایعه تینا نیگرا در کف دست

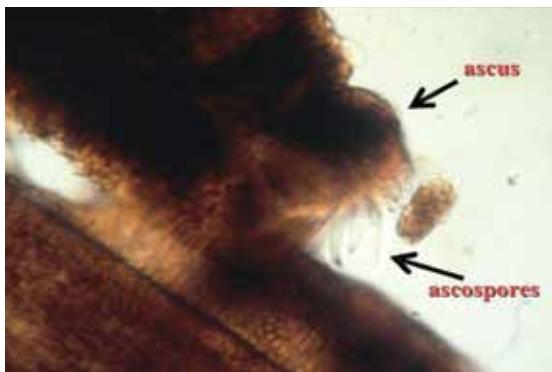
تینا نیگرا (کف دست)

را به لحاظ آرایشی و زیبایی ترجیح داده و به آن روی می‌آورند و حتی کارهایی که موجب ایجاد و گسترش آن می‌شوند را تشویق می‌کنند.

پیدرای سیاه

پیدرا هورتائی در آزمایش میکروسکوپی از ندول پیدرای سیاه (آسک و آسکوسبور مشاهده می‌شوند)

پیدرای سیاه از پدیکولوز، پیدرای سفید (که توسط گونه‌های تریکوسپورون ایجاد می‌شود)، کچلی سر و سایر بیماری‌های مشابه به وسیله آزمایش میکروسکوپی موهای درگیر به کمک پتاس ۱۰ درصد قابل تشخیص است. ندول‌های پیدرای سیاه از هایفی‌های منشعب که دارای انشعابات دوشاخه هستند تشکیل شده است. اطراف این هیفها استرومائی وجود دارد که با ماده سیمانی پوشیده است و در نواحی از آن آسک‌ها وجود دارند. هر کدام از آسک‌ها حاوی ۸ آسکوسبور خمیده و فوزیفرم است. پیدرا هورتائی بر روی محیط‌های کشت معمولی

تشخیص آزمایشگاهی به کمک آزمایش مستقیم میکروسکوپی از تراشه‌های به دست آمده از ضایعه به وسیله پتاس ۱۰٪ انجام می‌شود. هایفی‌های منشعب دارای دیواره عرضی به رنگ قهوه‌ای یا زیتونی رنگ و سلول‌های جوانه دار طویل با تعدادی کلامیدوکونیدی مشاهده می‌شوند. به منظور تأیید عفونت کشت از ضایعه نیز ضرورت دارد.

به عنوان راه معالجه تینا نیگرا درمان‌های موضعی پذیرفته شده‌اند. عوامل کراتولیتیک مثل پماد وايت فیلد، سایر ترکیبات اسید سالیسیلیک و تتویرید از جمله موثرترین درمان‌های می‌باشند. سایر عوامل موضعی که با موفقیت مورد استفاده قرار گرفته اند شامل تیابتازول ۱۰٪ یا عوامل ایمیدازول مانند میکونازول، اکونازول، کلوتریمازول و اکسی‌کونازول می‌باشند. گریزثوفولوین خوراکی غیر موثر بوده است، سایر درمان‌های خوراکی به اندازه درمان‌های موضعی مفید و موثر نبوده اند. معمولاً به دنبال درمان موثر عود عفونت دیده نمی‌شود هر چند که احتمال برگشت عفونت در اثر مواجهه مجدد با عامل بیماری وجود دارد.

پیدرای سیاه

پیدرای سیاه یک عفونت قارچی ساقه موهای انسان و حیوانات است که در اثر پیدرا هورتائی (*Piedraia hortae*) ایجاد می‌شود. منبع ارگانیسم خاک است. عفونت به طور غالب در نواحی گرسنگی آمریکای مرکزی و جنوبی، جنوب شرق آسیا، جزایر جنوب اقیانوس آرام دیده می‌شود. تظاهرات کلینیکی بیماری شامل یافتن ندول‌های سخت بیضی شکل و تیره رنگ متعدد به اندازه ۱ تا ۲ میلی متر است که به ساقه مو چسبیده است. عفونت معمولاً محدود به موهای ناحیه سر است اما ممکن است موهای سایر نواحی بدن نیز درگیر شوند. ندول‌های متعدد می‌توانند بر روی یک تار مو حضور داشته باشند که موجب ضعیف شدن تنه مو و در نتیجه شکستن آن می‌شوند. معمولاً خارش وجود ندارد و جدا از اثرات ظاهری و زیبایی (cosmetic) مربوط به ندول‌ها، علاجی خاص دیگری وجود ندارد. در حقیقت در برخی فرهنگ‌ها در نواحی آندمیک وجود این نوع عفونت

همراه است و ممکن است بی نتیجه باشد. پماد وايت فیلد برای بیماری پوستی ممکن است موثر باشد.

فتوهای فومایکوز جلدی ناشی از آلترناریا آلترباتا

اسپوروتیریکوز (ضایعات متعدد)

اسپوروتیریکوز (ضایعات متعدد) در تشخیص افتراقی با
فتوهای فومایکوز جلدی

قارچ‌شناسی رشد می کنند. ساده ترین راه برای درمان قطع کردن موهای آلوده شده است. درمان های موضعی شامل اسید سالیسیلیک، اسید بنزوئیک یا پرکلرید جیوه (۱:۲۰۰۰) نیز مفید هستند. تربینافین خوارکی در مواردی که به کار رفته موثر بوده است. صرف نظر از درمانی که به کار رفته است عود عفونت شایع می باشد.

فتوهای فومایکوز جلدی

درماتوفومایکوز و اینکومایکوز. برخی از عوامل فتوهای فومایکوز قادر هستند که مشابه آنچه که توسط درماتوفیت ها دیده می شود، درماتوفومایکوز و اینکومایکوز ایجاد نمایند. این عفونت ها مانند آن هایی که تحت عنوان "سطحی ها" طبقه بندی شده اند تنها بافت های کراتینیزه را مبتلا می کنند اما درجه آسیب بافتی و پاسخ ایمنولوژیک مرتبط بیشتر است و همین مسئله منجر به بروز نشانه های کلینیکی متفاوتی می شود. پیگماتاسیون تیره ناخن و پارونیشیای مرتبط با آن می توانند کلیدهایی برای مشکوک شدن به درگیری ارگانیسم های دیماتیاسئوس در اینکومایکوز باشند. فتوهای فومایکوز جلدی به لحاظ کلینیکی از درماتوفیتوز غیر قابل تشخیص است. گونه های آلترباتا موجب درماتوفومایکوز (*Nattrassia mangiferae*) می شوند و ناترازیا منجیفرا (*Hendersonula toruloidea*) و *Scytalidium hyalinum* می توانند هر دو نوع عفونت (جلدی و ناخن) را ایجاد کنند. به دلیل مقاومت به برخی از عوامل ضد قارچی که در درمان عفونت های درماتوفیتی به کار می برنند، عفونت با این ارگانیسم ها ممکن است یک علت درماتوفیتوز سرکش یا متمرد (recalcitrant) تلقی شوند. هایفی های دیماتیاسئوس در تراشه های ناخن که با پناس ۳۰ درصد که حاوی ۴۰ درصد دی میل سولفوکساید است بهتر دیده می شوند، اما حضور هایفی های شفاف عدم وجود این ارگانیسم ها را تایید نمی کند و تایید نتیجه نهایی با کمک کشت ضروری است. حداقل یک محیط کشت که فاقد سیکلوهگرامید است باید مورد استفاده قرار گیرد *Scytalidium* و *Nattrassia mangifera* زیرا رشد *Scytalidium hyalinum* توسط سیکلوهگرامید مهار می شود. درمان با استفاده از مواد ضد قارچی در دسترس، با نتایج متناقضی

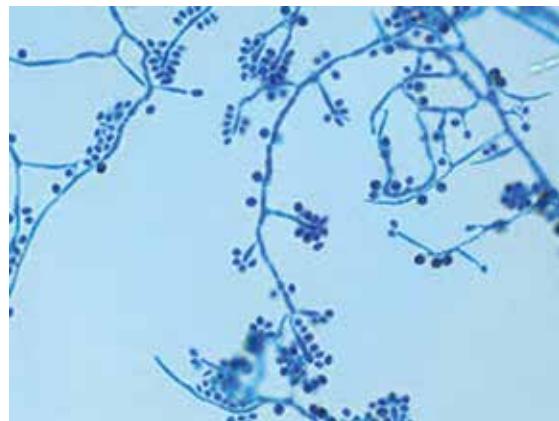

نمای بالینی از ضایعات آبسه‌ای نوکاردیوز در تشخیص افتراقی با فتوهایفومایکوуз جلدی

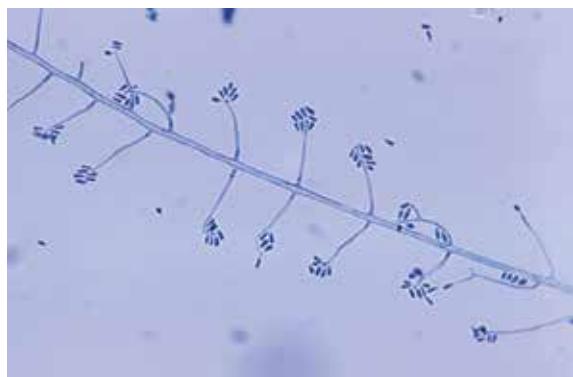

نمای بالینی از مایستومای اکتینومایکوتیک

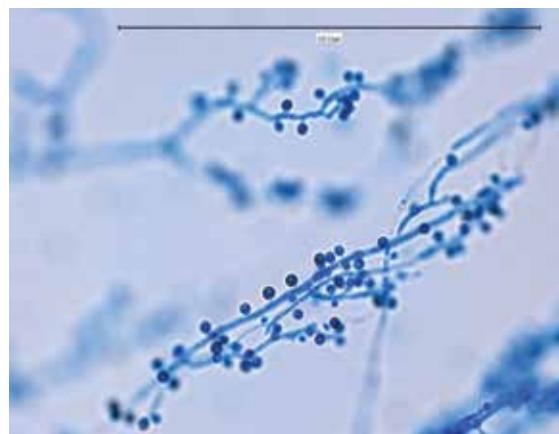
فتوهایفومایکوуз زیر جلدی
فتوهایفومایکوуз زیر جلدی که قبلاً تحت عنوان "کیست فتوهایفومایکوتیک" مطرح بوده (و در متون قدیمی تر به فتواسپوروتیریکوز موسوم بوده است) یک عفونت لوکالیزه غیرشایع طبقات عمقی درم و بافت‌های زیر جلدی است که توسط قارچ‌های دیماتیاسنوس ایجاد می‌شود. اغلب فرم‌های مختلف کلینیکی فتوهایفومایکوуз گزارش می‌شوند. به نظر می‌رسد عفونت در نتیجه تلقیح تروماتیک عامل قارچی مسبب به داخل بافت‌های زیر جلدی صورت می‌گیرد. البته به دلیل دوره مزمن بیماری، همیشه رویداد تروما به خاطر آورده نمی‌شود. تمایل طبیعی گرفتاری نواحی دیستال اندام‌ها و یافتن ذرات (خار) چوبی در برخی موارد در بافت‌ها از

منظره میکروسکوپی اسپوروتیریکس شنکئی در دمای ۲۵ درجه

منظره میکروسکوپی اسپوروتیریکس شنکئی در دمای ۲۵ درجه

منظره میکروسکوپی اسپوروتیریکس شنکئی

انتشار سیستمیک رخ نداده است. لزیون های مواج ممکن است برای اهداف تشخیصی آسپیره شوند و محتویات داخل آن به رنگ خرمایی تا قهوه ای یا خاکستری - سبز می باشد. مایع درون کیست را می توان با پتاں ۱۰ یا ۲۰ درصد برای حضور هایفی های متورم و نامنظم دارای دیواره عرضی که ممکن است منشعب یا غیرمنشعب باشند مورد آزمایش قرار داد. عناصر شبه مخمري تیره رنگ نیز ممکن است دیده شوند که یا به صورت منفرد یا زنجیر وار هستند. این سلول ها دارای دیواره های ضخیم بوده و تقسیمات درونی آن ها (دیواره عرضی) در یک سطح (plane) است و آنطور که در اجسام اسکلروتیک (در کروموبلاستومایکوزیس) در دو سطح دیده می شوند نیستند. مواد آسپیره شده برای کشت مناسب هستند. ضایعات فتوهایفومایکوز زیر جلدی اغلب از طریق جراحی برداشته می شوند و مورد آزمایش هیستوپاتولوژیک قرار می گیرند و به این صورت از بین بیماری های کلینیکی مشابه مورد افتراق قرار می گیرند.

Ziefer & Connor یک سلسه موارد را توصیف کردند که با گرانول های سفت شروع گردیده (یکی از ۲۵ مورد) و از طریق آبسه های ستاره ای شکل چند کانونی پیشرفت می کرده است (در یک سوم موارد) تا آبسه های حفره ای (دو سوم موارد) که با سه مرحله هیستولوژیک (توبرکلوئید، اقاماری، و چرکی) که قبل از توسط Ichinose شرح داده شده بوده است، منطبق بودند. دیواره کیست ها دارای سه لایه است: دو لایه خارجی تر به ترتیب شامل بافت اسکار هیالینیزه و واסקولار است در حالی که لایه داخلی تر شامل التهاب مخلوط گرانولومائی و چرکی است که از سلول های اپی تلیوئید، سلول های غول آسا و نوتروفیل ها و گاهی اثوزینوفیل ها تشکیل شده و عناصر قارچی پلئومورفیک به طور غالب در داخل سلول های غول آسا دیده می شوند. آبسه های حفره ای که ممکن است کوچک، اقاماری و چند کانونی یا بزرگ و منفرد باشند حاوی اکسوداهائی هستند که دارای فیرین، نوتروفیل ها و ارگانیسم های قارچی در شکل های متنوع می باشند. وضعیت پیگمانتسیون ارگانیسم ها از حالت بدون پیگمان آشکار تا قهوه ای تیره متفاوت است. یک جسم خارجی مثل یک قطعه تیغ یا تراشه در تقریباً ۲۵ درصد موارد دیده می شود. تشخیص افتراقی فتوهایفومایکوز زیر جلدی شامل فیبروم، لیوم، کیست های گانگلیون، کروموبلاستومایکوزیس،

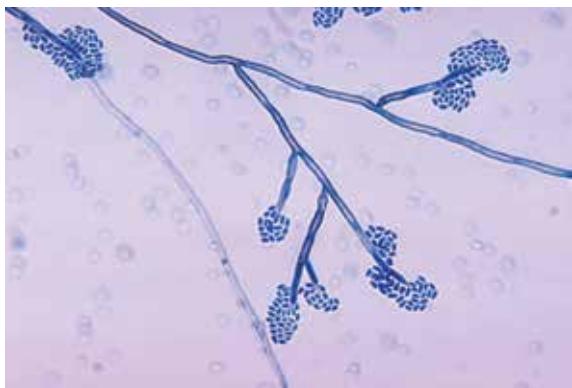
این نوع رویداد پشتیبانی می کنند. فتوهایفومایکوز زیر جلدی در نواحی گرمسیری بسیار شایع تر است و افراد مبتلا به اختلالات سیستم ایمنی در معرض خطر افزایش یافته هستند اما هیچ گروه خاصی مستعد ابتلا به بیماری نیست و انتقال فرد به فرد روی نمی دهد.

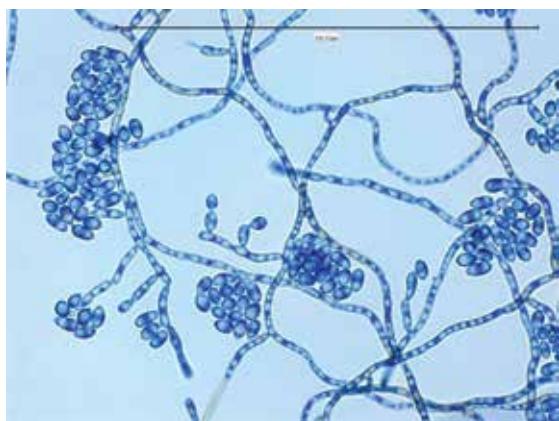
نمای بالینی فتوهایفومایکوز زیر جلدی

تظاهرات کلینیکی عمول عبارتند از توسعه بدون علامت یک ندول کپسول دار زیر جلدی در محل ترومای قلبی، اندازه این توده از ۱ الی ۷ سانتیمتر متغیر است که تا حدودی به طول مدت ایجاد بیماری بستگی دارد. ضایعات در بد و تشکیل سفت (firm) هستند اما بعداً مرکز ندول نکروتیک و به صورت مایع در می آید به طوری که موجب تموج (fluctuance) می شود. پوست روی ضایعه نوعاً دست نخورده باقی می ماند مگر اینکه آسپیراسیون از طریق پوست انجام شود که در این حالت سینوس های تخلیه کننده تشکیل می شوند. در یک مطالعه مروری ۲۳ مورد از ۲۵ مورد کیست فتوهایفومایکوتیک در اندام ها واقع شده بود (۱۱ مورد در اندام فوقانی و ۱۲ مورد در اندام تحتانی) و ۲ مورد بر روی سر واقع شده و هیچ موردی در تنہ مشاهده نشده بود. همچنین غدد لنفاوی ناحیه ای درگیر نشده و

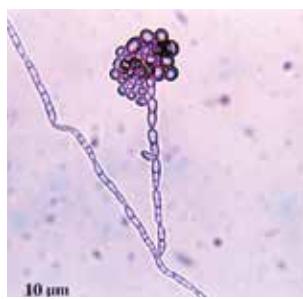
منظره میکروسکپی اگزوفیالا جینسلمی

منظره میکروسکپی اگزوفیالا جینسلمی

منظره کلندی ونجیلا درماتیتیدیس

منظره میکروسکپی ونجیلا درماتیتیدیس

مايستوما و اسپوروتريکوزیس است. موارد غیر عفونی را می توان با آزمایش بر روی نمونه های بافتی به راحتی تشخیص داد و کنار گذاشت اما برای تشخیص موارد عفونی ذکر شده مهارت و تجربه و دقت بیشتری مورد نیاز است. کروموبلاستومایکوزیس به وسیله حضور اجسام اسکلروتیک توئی شکل (muriform) و با درگیری اپیدرم به شکل هایپرپلازی سودوایپیتلیوماتوز، آبشهای متعدد و احتمالا حالت اولسراسیون تشخیص داده می شود. کروموبلاستومایکوزیس و مايستوما هیچکدام آبشه های مرکزی مشابه آنچه در فتوهای فومایکوز زیر جلدی دیده می شود تشکیل نمی دهند. مايستوما همچنین موجب درگیری بافت های سطحی و عمقی و تشکیل سینوس های تخلیه کننده و تولید گرانول ها می شود. هیچ یک از این علائم در فتوهای فومایکوز زیر جلدی دیده نمی شوند. اسپوروتريکوز نیز با طبیعت چند کانونی آن که با توسعه لنفاوی جلدی مشخص می شود، درگیری اپیدرم احتمالا شامل اولسراسیون و یافتن سلول های مخمری فاقد پیگمان به تعداد اندک که توسط مواد آوزینوفیلیک احاطه شده اند، تشخیص داده می شود. مواد آسپیره شده یا لریون های برداشت شده به طریقه جراحی رامی توان در محیط کشت همراه یا بدون سیکلوهگزامید و کلرامفینیکل کشت داد و در دمای ۲۵ تا ۳۰ درجه انکوبه نمود. اکثر پاتوژن ها در طول مدت ۲ هفته رشد خواهند کرد اما پلیت ها را در صورت عدم رشد باید تا مدت ۴ هفته نگهداری نمود. ارگانیسم هایی که اغلب اوقات از این ضایعات جدا می شوند شامل اگزوفیالا جینسلمی (*Exophiala jeanselmei*), ونژیلا درماتیتیدیس (*Wangiella dermatitidis*), گونه های فیالوفورا و گونه های باپولاریس هستند.

منظره کلندی اگزوفیالا جینسلمی

درمان

معمولاً برداشت کامل ضایعه با جراحی راه علاج بیماری است و درمان ضد قارچی توام با این عمل ضرورت ندارد. برداشت ناکامل بافت های درگیر و یا روش های درناز و ایجاد برش و شکاف (incision) موجب عود عفونت می شود. معالجه لزیون هائی که دسترسی مناسبی برای برداشت ندارند پیچیده و مشکل است. در این موارد از ضد قارچ های سیستمیک استفاده می شود اگرچه نتایج غالباً مایوس کننده هستند، یا بهبودی حاصل نمی شود و یا این که بعد از قطع درمان، عود به طور شایع دیده می شود. عوامل

ضد قارچی که بیشتر مورد استفاده قرار می گیرند شامل آمفوتیریسین B-۵-فلوروستیوزین، و کتوکونازول است. نتایج مربوط به استفاده از ایتراکونازول که در تعداد کمی از بیماران با آمفوتیریسین B مقایسه شده است در یک سری ۴ مورد از ۶ مورد با دوزهای ۱۰۰ تا ۴۰۰ میلی گرم در روز معالجه شده‌اند. تصمیمات در مورد مدت درمان طبی باید برای هر فرد بیمار به صورت جداگانه برنامه ریزی شود اما درمان به مدت چند ماه طبیعتاً ضرورت دارد. یافته های هیستولوژیک را باید قبل از قطع درمان در نظر گرفت و پیگیری کلینیکی دقیق به دنبال آن نیز توصیه می شود.

References

1- *Clinical Mycology*, Elias J. Anaissie, CHURCHILL LIVINGSTONE, 2009

